

Affect in the Field of Randomness: Brian Massumi's Philosophy of Uncertainty

UDC 111.1:130.2

DOI: <https://doi.org/10.15421/172698>**Suspitsyn Kostiantyn****Ph.D. Student, <https://orcid.org/0009-0005-1773-4590>, kostiantyn.suspitsyn@karazin.ua*****V. N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)***

Abstract.

Relevance. In the context of contemporary affect studies, there is a growing need to rethink the role of unpredictability in the structure of experience, where uncertainty has become not an exception but a norm.

The purpose is to investigate the relationship between affect and randomness through the works of Brian Massumi, particularly his work "The Politics of Affect." The central thesis describes affect as a primary bodily intensity arising within the space of uncertainty. Affect operates as transitionality – a shift in how the body can affect and be affected. Such a shift occurs before we manage to become aware of it. Randomness creates the very field of affect's possibility. Uncertainty in Massumi appears not as a lack of knowledge but as a mode of being of things. An event always contains more variants than what actualized.

Results. Drawing on the Spinozist tradition and Whitehead's process philosophy, it is shown that in interaction with randomness, affect acquires the character of an interface between the virtual and the actual, maintaining productive tension between what happened and what could have happened. The metaphor of walking illustrates this mechanism: forward movement is possible only through micro-failure, through loss of stability. At the same time, Massumi's theory has limitations. The romanticization of unpredictability leads to insufficient attention to the destructive dimensions of randomness – trauma, loss, catastrophe. Critical interpretations point to the analytical diffuseness of the concept of affect and the lack of attention to historical and social contexts.

Conclusions. Affect and randomness form a complex dynamic where openness to the indeterminate becomes a condition for both creativity and vulnerability. Massumi's conception remains productive on the condition of its judicious application.

Keywords: affect, randomness, uncertainty, contingency, Brian Massumi, embodiment, potentiality

Афект у полі випадковості: філософія невизначеності у Брайана Масумі

Суспіцин Костянтин***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)***

Анотація

Актуальність. У контексті сучасних афективних студій зростає потреба переосмислити роль непередбачуваності у структурі досвіду, де невизначеність стала не винятком, а нормою.

Мета статті полягає у критичному дослідженні взаємозв'язку між афектом і випадковістю у філософії Масумі, передусім його працю «Політику афекту». Дослідницькі завдання охоплюють: аналіз невизначеності як конститутивної умови афективного досвіду; виявлення продуктивних можливостей цієї концептуалізації; критичне оцінювання обмежень концепту. Центральна теза описує афект як первинну тілесну інтенсивність, що виникає у просторі невизначеності. Афект працює як перехідність – зміна того, як тіло може впливати й бути ураженим. Така зміна відбувається раніше, ніж ми встигаємо її усвідомити. Випадковість створює саме поле можливості афекту. Невизначеність у Масумі виступає не браком знання, а способом буття речей. Подія завжди містить більше варіантів, ніж реалізувалося.

Результати. Спираючись на спінозистську традицію та процесуальну філософію Вайтгеда, показано, що у взаємодії з випадковістю афект набуває характеру інтерфейсу між віртуальним і актуальним, утримуючи продуктивну напругу між тим, що сталося, і тим, що могло б статися. Метафора ходьби ілюструє цей механізм: рух вперед можливий лише через мікропровал, через втрату стабільності. Водночас теорія Масумі має обмеження. Романтизація непередбачуваності призводить до недостатньої уваги до деструктивних вимірів випадковості — травми, втрати, катастрофи. Критичні інтерпретації вказують на аналітичну розмитість поняття афекту та брак уваги до історичних і соціальних контекстів.

Висновки. Афект і випадковість утворюють складну динаміку, де відкритість до невизначеного стає умовою як творчості, так і вразливості. Концепція Масумі залишається продуктивною за умови виваженого застосування.

Ключові слова: афект, випадковість, невизначеність, контингентність, Браян Масумі, тілесність, потенційність

«Affect is what the body does before it knows what it's doing»

Brian Massumi

«Афект – це те, що тіло робить, перш ніж знає, що робить»

Браян Масумі

Вступ.

Філософія останніх десятиліть дедалі частіше звертається до того, що не вміщується у звичні рамки раціональності і свідомості. Серед таких концептів особливе місце займає афект – щось передраціональне, тілесне, те, що відбувається з нами раніше, ніж ми встигаємо назвати це словом. Якщо традиційна філософія цікавилася тим, як розум репрезентує світ, то афективний поворот переключає увагу на те, що залишається поза репрезентацією – на живий, рухливий, неповторний досвід тіла.

Браян Масумі у «Політиці афекту» пропонує радикальний погляд на цю проблему (Massumi, 2015). Для нього афект виступає не пасивним станом, у якому ми перебуваємо, а активною силою, що конститує саму можливість досвіду. Ключовий момент: афект і випадковість нерозривні. Він виникає саме там, де майбутнє ще відкрите – у проміжку між тим, що вже сталося, і тим, що тільки може статися.

Актуальність дослідження визначається кількома чинниками. По-перше, афективні студії стали впливовим напрямом у гуманітаристиці, охоплюючи філософію, антропологію, культурологію (Ahmed, 2010). По-друге, саме зараз проблема невизначеності набула критичного значення в умовах нестабільності, коли звичні горизонти прогнозування розмиваються. По-третє, Масумі пропонує оригінальний синтез ідей Дельоза, Вайтгеда і Бергсона, відкриваючи нові способи думати про тіло і час (Deleuze, 1988; Whitehead, 1978).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя афективних студій формувалося у діалозі між різними філософськими традиціями. Браян Масумі у «Parables for the Virtual» (Massumi, 2002) та «The Politics of Affect» (Massumi, 2015) розвинув концепцію афекту як віртуального потенціалу, що передуює актуалізації. Його підхід синтезує Дельоза та Вайтгеда (Stenner, 2024), наголошуючи на передрефлексивному, тілесному характері афекту. Вайтгед у «Process and Reality» (Whitehead, 1978) описував реальність як творчий процес, де «становлення є творчим просуванням у новизну», що резонує з розумінням афекту у Масумі.

Сара Ахмед у працях «The Cultural Politics of Emotion» (Ahmed, 2004) та «Happy Objects» (Ahmed, 2010) розвинула концепцію «липкості» афекту, демонструючи, як афект циркулює між об'єктами і тілами, не належачи виключно суб'єктові. Її підхід зосереджується на соціальній та культурній динаміці афективних процесів.

Жиль Дельоз у «Spinoza: Practical Philosophy»

(Deleuze, 1988) запропонував спінозистське тлумачення афекту як зміни здатності тіла впливати та бути ураженим. Це тлумачення стало фундаментальним для сучасних афективних студій, перемістивши увагу з внутрішніх станів свідомості на динамічні відношення між тілами. Морін Гейтенс та Дженев'єва Ллойд у праці «Collective Imaginings: Spinoza, Past and Present» (Gatens & Lloyd, 1999) розширили це розуміння на колективні виміри уяви та відповідальності.

Критичні перспективи на теорію афекту представлені у роботах Рут Лейс «The Turn to Affect: A Critique» (Leys, 2011), які вказують на ризики романтизації афекту та аналітичної розмитості концепту.

«The Affect Theory Reader 2» (Seigworth & Pedwell, 2023) збирає сучасні дослідження, що проблематизують усталені припущення афективної теорії та розширюють її на перетині расових студій, квір-теорії та екологічної проблематики. Ерін Меннінг у цій збірці досліджує надособистісний характер афекту через концепцію «імперсональності» (Manning, 2023), а Тоні Семпсон аналізує передсвідомі виміри афективності (Sampson, 2023). Стівен Ахерн у своєму огляді афективної теорії (Ahern, 2024) демонструє, як афективний поворот трансформує літературну критику та гуманітарні науки. Даніель Віллігер (Villiger, 2024) пропонує філософський аналіз трансформативного досвіду в умовах невизначеності, показуючи, як контингентність формує наше ставлення до майбутнього.

Результати дослідження.

Масумі радикально розрізняє афект і емоцію, визначає афект як передмову інтенсивності (Massumi, 2015). Емоція – те, що вже оформлене, назване, соціально кодифіковане. Коли ми кажемо «я сумую» чи «я радію», досвід вже вписано в мовні рамки. Афект натомість залишається передмовним. Це конститутивна властивість самого досвіду. Афект діє саме через свою передмовність, через те, що залишається рухливим, вільним від фіксованих значень.

Масумі спирається на спінозистську традицію (Deleuze, 1988; Gatens & Lloyd, 1999). Для Спінози афект є зміною здатності тіла впливати на інші тіла і бути ураженим ними. Це переміщує фокус зі внутрішніх станів свідомості на динамічні відношення. Афект є тим, що тіло робить у зустрічі з іншими тілами (Ahmed, 2010). Він народжується у проміжку, у зоні контакту, де тіло вже змінюється, хоча ще формує спосіб реагування. Це дозволяє побачити афект як автономний вимір досвіду. На відміну від психоаналізу чи феноменології, де все прив'язане до суб'єкта і його інтенцій, Масумі наголошує на надособистісному характері афекту. (Manning, 2023). Він циркулює між тілами, передається, заражає, резонує, не питаючи дозволу у свідомості.

Ця «липкість» афекту, його здатність переходити з об'єкта на об'єкт, визначає багато з того, як працює соціальний світ (Ahmed, 2004).

Для Масумі випадковість є онтологічною характеристикою самої події. Контингентність має свою внутрішню логіку (Massumi, 2015). Дослідження радикальної невизначеності показують, що контингентність вимагає переосмислення усталених уявлень про соціальну стабільність та колективну дію в умовах криз (Svejić et al., 2023; Hollis, 2024). Кожна ситуація «пульсує надлишком майбутніх варіантів», які ще формуються, але вже присутні як потенційність. Надлишок опцій робить подію живою, відкритою та здатною до трансформації. Це перегукується з ширшою традицією процесуальної філософії. Вайтгед, на якого часто посиляється Масумі, описував реальність як «творче просування у новизну» (Whitehead, 1978). Кожен момент досвіду несе в собі новизну поряд із повторенням минулого. Елемент непередбачуваності відкриває можливість для появи нового (Stenner, 2008). Випадковість становить внутрішній вимір необхідності, де необхідне формується через взаємодію численних чинників.

Масумі пропонує простий, але яскравий приклад: ходьба (Massumi, 2015). Коли ми робимо крок, тіло на мить втрачає рівновагу, буквально починає падати. Однак саме падіння стає умовою руху вперед. Щоб йти, треба дозволити собі мікропровал, втратити стабільність. Так само й з афектом, він виникає у момент, коли тіло вже покинуло попередній стан, але ще не дійшло до наступного. Цей проміжок невизначеності і є простором афективності. Контингентність у Масумі є об'єктивною характеристикою світу, а не суб'єктивним відчуттям. Світ становить відкриту систему, де навіть найменший жест здатен змінити конфігурацію події. Така відкритість має власну логіку потенціалу та актуалізації, де майбутнє формується у процесі, поєднуючи непередбачуваність із структурністю.

Афект виступає інтерфейсом між віртуальним і актуальним. Подія завжди виходить за межі реалізованого (Massumi, 2015). Вона розтягнута між тим, що сталося, і тим, що ще може статися, а афект утримує цей проміжок у продуктивній напрузі. Подія містить весь спектр можливостей, які залишилися нереалізованими, але формують відчуття потенційності. Масумі називає це «потенційним резервом» або «залишковою здатністю» (Massumi, 2002, 2015). Афект супроводжує будь-яку дію, не вичерпуючись жодним її конкретним вираженням. Афект становить складну відповідь, що містить відкритість до множини можливостей. Саме у цьому його політичний потенціал: створювати простір для вибору іншої траєкторії, де результат ще формується (Berlant, 2011).

Попри продуктивність, теорія Масумі стикається

з критичними запитаннями. Дослідники вказують на романтизацію невизначеності (Leys, 2011; Papoulias & Callard, 2010). Контингентність описується як відкрите поле можливостей та творчості. Випадковість, однак, має деструктивні виміри – здатність руйнувати, виснажувати, блокувати дію (Berlant, 2011). Приклад із поп-культури: наліпка «Shit happens» з фільму «Форест Гамп» вказує на деструктивну випадковість, яка просто відбувається. Випадковість травм, втрат або катастроф належить до іншого порядку, ніж логіка потенційності. У таких ситуаціях афект стає паралізуючим тягарем. Друга проблема стосується меж концепту. Афект визначається як те, що передують артикуляції, але його грані залишаються нечіткими. Надто широке застосування ризикує перетворити концепт на універсальну метафору.

Третя проблема стосується історичної та структурної специфіки. Афект у Масумі постає як універсальний феномен з обмеженою увагою до конкретних соціальних, економічних та культурних контекстів. Водночас різні історичні епохи формують різні афективні конфігурації, ці відмінності виявляються критичними для розуміння роботи афекту.

Попри обмеження, теорія Масумі зберігає продуктивність через розуміння випадковості як рушійної сили. У цьому сенсі випадковість виступає тригером події, що надає афекту можливість розгорнутися. Без елементу непередбачуваності афект втрачає динамічність, перетворюючись на автоматичну реакцію. Разом афект і випадковість формують динаміку, у якій ми не просто реагуємо на події, а постійно переосмислюємо досвід, запитуючи: «а що з відбувається?». Ця здатність до переосмислення, до відкритості щодо невизначеного, становить етичний і політичний потенціал афекту (Berlant, 2011). Він дозволяє нам не бути повністю детермінованими обставинами, залишаючи простір для інакшості.

Висновки.

Аналіз філософії Масумі виявляє кілька ключових моментів у розумінні зв'язку афекту та випадковості. Масумі радикально переосмислює роль афекту у структурі досвіду. Афект постає як первинна тілесна інтенсивність, що передуює рефлексії та мові. Він виникає у зоні контакту між тілами, де результат залишається відкритим, але вже відбувається певна зміна станів. Продовжуючи спінозистську традицію, Масумі переміщує увагу на динамічні відношення між тілами, трактуючи афект як зміну здатності впливати та бути ураженим.

По-друге, випадковість становить конститутивну умову самого афекту. Контингентність є характеристикою події, що «пульсує надлишком майбутніх варіантів». Невизначеність надає афекту силу. Він діє через потенціал переходу, через відкритість до множини траєкторій. Метафора ходьби

ілюструє цей механізм. Рух вперед відбувається через мікропровал і втрату стабільності. Афект виникає у момент переходу між станами. Ця логіка резонує з філософією Вайтгеда, яка трактує реальність як «творче просування у новизну».

У Масумі подія завжди перевищує актуальне. Вона містить віртуальний вимір можливого. Афект утримує цей надлишок у напрузі, виступаючи інтерфейсом між віртуальним і актуальним. Потенційність стає відчутною саме через афект. Майбутнє торкається теперішнього до своєї визначеності. Логіка надлишку відкриває політичний потенціал. Концепція Масумі має певні обмеження. Романтизація невизначеності може приховувати

деструктивні виміри випадковості. Випадкове здатне руйнувати, травмувати, паралізувати. Критики вказують на розмитість концепту афекту. Надто широке визначення розмиває його межі.

Цілісний погляд показує подвійну природу випадковості. Вона поєднує творчі та деструктивні можливості. Випадковість виступає тригером події, надаючи афекту можливість розгорнутися, виникає динаміка між відкритістю та вразливістю. Концепція Масумі залишається продуктивною за виваженого застосування, адже допомагає осмислити роль непередбачуваності у сучасному досвіді, де невизначеність стала нормою.

REFERENCES

- Ahern, S. (2024). Affect Theory and Literary Criticism. *Emotion Review*, 16(2), 96-106. <https://doi.org/10.1177/17540739241231934>
- Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1177/09593535080180010804>
- Ahmed, S. (2010). Happy Objects. In M. Gregg & G. J. Seigworth (Eds.), *The Affect Theory Reader* (pp. 29-51). Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822392781-002>
- Berlant, L. (2011). *Cruel Optimism*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822394716>
- Cvejić, I., Ivković, M., & Prodanović, S. (2023). Contingency and Social Change: Collective Engagement in Conditions of Radical Uncertainty. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 53(2), 296-311. <https://doi.org/10.1111/jtsb.12368>
- Deleuze, G. (1988). *Spinoza: Practical Philosophy*. City Lights Books. ISBN 0-87286-220-8
- Gatens, M., & Lloyd, G. (1999). *Collective Imaginings: Spinoza, Past and Present*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203003398>
- Hollis, S. (2024). Contingency, crises & disasters: Broadening the research agenda. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 32(2), e12538. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12538>
- Leys, R. (2011). The Turn to Affect: A Critique. *Critical Inquiry*, 37(3), 434-472. <https://doi.org/10.1086/659353>
- Manning, E. (2023). Catch an Incline: The Impersonality of the Minor. In G. J. Seigworth & C. Pedwell (Eds.), *The Affect Theory Reader 2: Worldings, Tensions, Futures* (pp. 315-325). Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478027201>
- Massumi, B. (2002). *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822383574>
- Massumi, B. (2015). *The Politics of Affect*. Polity Press. ISBN-13: 978-0-7456-8981-4
- Sampson, T. D. (2023). Nonconscious Affect: Cognitive, Embodied, or Nonbifurcated Experience? In G. J. Seigworth & C. Pedwell (Eds.), *The Affect Theory Reader 2: Worldings, Tensions, Futures* (pp. 295-314). Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478027201>
- Seigworth, G. J., & Pedwell, C. (Eds.). (2023). *The Affect Theory Reader 2: Worldings, Tensions, Futures*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478027201>
- Stenner, P. (2024). A.N. Whitehead and Process Thought: An Overview to Facilitate Transdisciplinary Applications within Social and Human Sciences. *Human Affairs*, 34(3), 325-339. <https://doi.org/10.1515/humaff-2024-0072>
- Villiger, D. (2024). Transformative Experience. *Philosophy Compass*, 19(6), e13000. <https://doi.org/10.1111/phc3.13000>
- Whitehead, A. N. (1978). *Process and Reality: An Essay in Cosmology* (D. R. Griffin & D. W. Sherburne, Eds.; Corrected ed.). Free Press. (Original work published 1929). ISBN 9780029345702